

Obecná škola Stvolny

1919–1936

Inventář

EL NAD č.: 1307

AP č.: 325

Mgr. Šárka Babincová

Plasy 2016

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6

Přílohy:

Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	7
Příloha č. 2: Řídící učitelé a ředitelé	8

Inventární seznam	9
--------------------------	----------

I. Vývoj původce archiválií

Obec Stvolny (něm. *Zwolln*) leží 5 km severně od Manětína. Z národnostního hlediska byla v polovině 19. století převážně německá, teprve od 80. let a koncem 19. století zde přibývalo Čechů, kteří tvořili zhruba čtvrtinu obyvatel. Rovněž v této době začali být na velkostatech Stvolny a Vranov zaměstnáváni čeští dělníci a úředníci. V dalších letech počet obyvatel české národnosti ve Stvolnech ještě vzrostl.

Stvolenské děti docházely v 18. a 19. století do farní školy v nedalekém Rabštejně. Roku 1875 zahájila vyučování ve Stvolnech jednotřídní německá obecná škola a docházely do ní vedle žáků německé národnosti i děti české. O rok později byla postavena nová školní budova čp. 45.

Po vzniku samostatného Československa zde byla založena česká menšinová škola. Velký podíl na jejím otevření měly místní odbor Národní jednoty pošumavské, patronátní pražský místní odbor NJP na Královských Vinohradech a Ústřední matice školská. Dobrodincem školy byl rovněž poslanec Národního shromáždění dr. František Lukavský z Plzně.

Česká obecná škola byla zřízena výnosem Zemské školní rady v Praze od počátku školního roku 1919/1920 s tím, že bude prozatímně umístěna v prvním patře budovy místní německé školy. Pro německou školu byla určena největší místnost v přízemí patřící k bytu správce německé školy. Jelikož obec nechtěla uvolnit prostory (učebnu s bytem pro správce) pro českou školu dobrovolně, došlo k jejich zabrání, a ministerstvo školství se zavázalo platit obci nájem z užívaných prostor. Než byla německá učebna upravena pro školní potřeby, bylo na schůzi obecního zastupitelstva ujednáno vyučovat v dosavadní třídě střídavě (dopoledne Češi, odpoledne Němci a druhý den obráceně).

Dne 28. září 1919 byla ve Stvolnech na školním dvoře pořádána za podpory manětínského Sokola slavnost v upomínku na otevření české školy. Vyučování začalo následující den ráno za velmi dramatických okolností. Když české děti vešly do třídy, školní lavice byly již obsazeny německými žáky, kteří museli následně školu opustit. Odpor německého obyvatelstva včetně starosty a manželky německého učitele Oliveriuse se obrátil proti českým žákům, jejich učiteli Kroftovi a faráři Martinů z Rabštejna, kteří byli fyzicky napadeni. Situaci muselo řešit četnictvo a Sokolové z Manětína. Další den bylo k zajištění pořádku povoláno vojsko z Plzně a tři týdny dohlíželo na klid v obci.

První školní rok 1919/1920 byl na jednotřídní *Obecné škole Stvolny* obtížný. Během něj se vystřídaly čtyři učitelské síly. Školu navštěvovaly děti nejen ze Stvolen, ale i z nedalekého dvora Vranov. Školní docházka byla problematická, v letních měsících musely děti vypomáhat na polích. Ve 20. letech 20. století bylo zapsáno na zdejší škole mezi 20 až 30 žáky, ve 30. letech klesal jejich počet ke 12 především kvůli odstěhování rodin českých dělníků z panských dvorů.

Jelikož byla česká škola v nájmu a byt správce rovněž nevyhovoval, řešila se několikrát otázka novostavby vlastní školy. Vzhledem ke stále se zhoršující hospodářské situaci bylo od stavby upuštěno.

Dne 18. října 1928 bylo povoleno zřízení české mateřské školy ve Stvolnech. Školka měla společnou správu s obecnou školou a sídlila v pronajatém domě čp. 48 u p. Václava Heidenreicha za 1200 Kč ročně. Vyučování v ní bylo zahájeno 11. listopadu 1928. Mateřskou školu i obecnou školu navštěvovaly nejen děti z českých rodin, ale i ze smíšených, a dokonce i děti německé národnosti.

Kulturní život českého obyvatelstva se soustřeďoval vždy kolem školy. Kvůli posílení národního vědomí se proto slavily důležité a významné akce společně s českou obecnou školou v Rabštejně nad Střelou. Jednalo se např. o pořádání státních svátků, vzpomínky na významné osobnosti, nacvičování divadla, besídky, loutková a dětská představení. Školní

výlety se konaly také společně. Každoročně škola pořádala vánoční nadílky, z darů se doplňovala žákovská knihovna, nakupovaly se školní pomůcky, učebnice a psací potřeby. V zimních měsících bylo zajištěno stravování pro přespšní děti obecné i mateřské školy. Rovněž se pečovalo o zdravotní stav žactva.

Poslední předválečný školní rok začal 2. září 1938 se 13 zapsanými žáky a vyučovalo se jen do 9. října 1938. Česká obecná škola musela poté opustit školní budovu, čeští učitelé odešli a české děti přestoupily do zdejší německé školy. Tímto dnem zanikla ve Stvolnech česká škola.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archivní fond Obecná škola Stvolny 1919–1936 tvoří výkazy docházky a prospěchu, pamětní kniha, spisy a fotografie třídy žáků. Dochované archiválie byly uloženy v budově školy.

Písemnosti byly do archivu předány dne 15. 10. 1959 z původní Národní školy Stvolny (č. přírůstku 10). Předávací protokol se nedochoval.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond Obecná škola Stvolny je označen názvem, který se používal po celou dobu existence původce. Archiválie pocházejí z let 1919–1936. Archivní fond je mezerovitý, nedochovaly se žádné konferenční protokoly a matriky. Výkazy docházky a prospěchu nejsou kompletní, chybí ze školních let 1921–1922, 1929–1930 až 1937–1938.

Pořádání a inventarizace fondu proběhly podle pravidel pro zpracování archivního materiálu (Metodické návody a instrukce pro zpracování archivního materiálu. SAP X, 1960, č. 2, s. 215–310), Metodického návodu č. 1/2013 odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra, kterým se vydávají nová Základní pravidla pro zpracování archiválií (č. j. MV-46913/AS-1/AS-2013) a platné metodiky SOA v Plzni (Metodický pokyn ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek ze dne 12. března 2010, č. j. SOAP/006-0767/2010, a jeho následného dodatku, který nabyl účinnosti 15. července 2014, č. j. SOAP/006-1300/2014).

Archivní fond obsahuje převážně knihy, které jsou řazeny do skupin podle obsahu a v jejich rámci chronologicky (výkazy docházky a prospěchu, pamětní kniha). Největší část fondu tvoří neúplná řada 9 výkazů docházky a prospěchu ze školních let 1919–1920 až 1928–1929. Součástí archivního fondu je rovněž pamětní kniha z let 1919–1936.

Co se týče spisového materiálu, nachází se ve fondu pouze nevelké množství spisů týkající se zřízení české obecné školy, pronájmu a správy pozemků, a dále 3 fotografie třídy žáků.

V roce 1959 fond hrubě uspořádal dr. Josef Pankraz, v roce 2000 jej revidovala a prozatímní soupis sestavila Renáta Hithová. Při inventarizaci archivního fondu Základní devítiletá škola 1.–5. ročník Stvolny (EL NAD č. 353) bylo dodatečně zjištěno, že archiválie z let 1919–1936 jsou součástí menšinové školy ve Stvolnech. Z tohoto fondu bylo následně

přeřazeno 9 výkazů docházky a prospěchu z let 1919–1929, pamětní kniha z let 1919–1936, 1 karton spisů z let 1919–1935 (zřízení české obecné školy, pronájem a správa pozemků) a 3 fotografie třídy žáků na papírové podložce z let 1927–1929 do nově vzniklého archivního fondu Obecná škola Stvolny, EL NAD č. 1307 (č. j. SOAP/060-330/2016).

Během inventarizace fondu nebyly vyřazeny žádné písemnosti. Archivní fond Obecná škola Stvolny o celkovém rozsahu 0,11 bm, který je datován léty 1919–1936, nyní tvoří 10 úředních knih, 1 karton a 3 fotografie na papírové podložce. Jazykem archiválií je čeština a jejich fyzický stav je vyhovující. V pamětní knize (inv. č. 10) chybí s. 3, 4, 5 a 6, které byly vytrženy, a s. 15, 16, 17 a 18 jsou uvolněny z vazby. Rovněž zde chybí s. 43 až 58. Pamětní kniha končí zápisem školního roku 1935/1936 na s. 82, zbylé listy jsou opět vytrženy (není ale jasné, zda vůbec byly popsány). Nejstarší výkazy docházky a prospěchu (inv. č. 1, 3, 4, 5, 6, 8 a 9) nemají desky. I přes toto zjištění není nutný žádný restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Písemnosti archivního fondu Obecná škola Stvolny poskytují informace o nelehkém vzniku a fungování české menšinové školy v pohraniční oblasti. Důležitým pramenem je především pamětní kniha, která byla založena již v roce 1919. Z dochovaných výkazů docházky a prospěchu lze získat údaje o složení a počtu žactva či jména jednotlivých vyučujících.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Archivní fond Obecná škola Stvolny 1919–1936 uspořádala, inventář sestavila a čistopis pomůcky zhotovila Šárka Babincová v říjnu 2016 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 25. 10. 2016

Mgr. Šárka Babincová

Seznam použitých pramenů a literatury

Kronika obecné školy ve Stvolnech. Opis, strojopis, 1986.

LUKAVSKÝ, František. *Pro záchranu Čechů na zněmčeném českém západě*. Plzeň, 1928

MATUŠKOVÁ, Martina. *Město Manětín a jeho části*. Město Manětín, 2012.

PEŠÍK, František. *Obec Stvolny po stránce národopisné*. Brdo, 1997.

ŠAFRÁNEK, Jan. *Školy české: obraz jejich vývoje a osudů*. Díl I. Praha, 1913.

TOPINKA, Jiří a kol. Příspěvek k pořádání školských fondů, *Archivní časopis*, 2008, roč. 58, č. 2, s. 81–116.

ZETEK, F. J. *Popis politického okresu Kralovického*. Kralovice, 1932.

Seznam použitých zkratek

AP	archivní pomůcka
AS	Archivní správa
bm	běžný metr
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
evid. jedn. č.	evidenční jednotka číslo
fsn	fotografie na papírové podložce
inv. č.	inventární číslo
kar	karton
MV	Ministerstva vnitra
NJP	Národní jednota pošumavská
roč.	ročník
SAP	Sborník archivních prací
SOA	Státní oblastní archiv
ukn	úřední kniha

Řídící učitelé a ředitelé

Josef Krofta	od 28. 9. 1919
M. Husáková	1919 (pouze 1 týden)
Anna Pankrácová	1919–15. 1. 1920
Olga Brzková	16. 1. 1920–1920
Josef Herlík	1920–1923
Jaroslav Štěpán	1923–1926
Jiří Jehlička	1926–1927
Jiří Kubec	1927–1930
Václav Klečka	1930–1931
Bedřich Kurka	1931–1934
Josef Filip	1934–1935
Oldřich Jehlička	1935–1938
Antonín Wurm	2. 9. 1938–9. 10. 1938

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Evid. jedn. č.
I. KNIHY			
1	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1919–1920	ukn 1
2	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1920–1921	ukn 2
3	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1922–1923	ukn 3
4	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1923–1924	ukn 4
5	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1924–1925	ukn 5
6	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1925–1926	ukn 6
7	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1926–1927	ukn 7
8	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1927–1928	ukn 8
9	Výkaz docházky a prospěchu I. tř.	1928–1929	ukn 9
10	Pamětní kniha	1919–1936	ukn 10
II. SPISOVÝ MATERIÁL			
Spisy			
11	Zřízení české obecné školy	1919	kar 1
12	Pronájem a správa pozemků	1933–1935	kar 1
III. FOTOGRAFIE			
13	Fotografie třídy žáků (3 ks)	1927–1929	fsn 1–3

Název archivní pomůcky:	Obecná škola Stvolny
Značka archivního fondu:	OŠ Stvolny
Časové rozmezí:	1919–1936
Počet evidenčních jednotek:	14 (10 úředních knih, 1 karton, 3 fotografie na papírové podložce)
Počet inventárních jednotek:	13
Rozsah v bm:	0,11
Stav ke dni:	25. 10. 2016
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Šárka Babincová
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Šárka Babincová
Počet stran:	11
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Mgr. Martina Matušková dne 25. 10. 2016 – č. j. SOAP/060-335/2016